

Yukarıdakilerin dışında, İbnü'n-Nedîm'in adını *Kitâbü Rûfus fî tedbiri'l-men-zil li-Balûniyûs* şeklinde zikrettiği ekonomiye dair bir kitap başta olmak üzere daha başka eserler de Apollonios'a nisbet edilmektedir. Ancak bunların ona aidiyeti çeşitli tartışmalara yol açacak derecede şüphelidir (geniş bilgi için bk. Sezgin, bibl.; Plessner, s. 995).

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 372, 422; H. Suter, *Die Mathematiker*, Leipzig 1900, s. 3, 208; Sezgin, *GAS*, III, 230-231, 354-355; IV, 77-91, 417-418; VI, 102-103; VII, 64-66, 227-229, 318-319; G. Sarton, *Introduction*, New York 1975, I, 320; T. J. de Boer, *The History of Philosophy in Islam*, New Delhi 1983, s. 75; Muhammed Muslehuddin, *Islam, its Theology and the Greek Philosophy*, Lahore 1984, s. 57-63; Süleyman Hayri Bolay, *Felsefi Doktrinler Sözlüğü*, İstanbul 1987, s. 207-209, 256-257, 292-294; a.mlf., *Türkiye'de Ruhçu ve Maddeci Görüşün Mücadelesi*, Ankara, ts., s. 346-376; B. Carra de Vaux, "Belînûs", *IA*, II, 491; P. Kraus, "Câbir", *IA*, III, 3-5; Ahmet Ateş, "Muhyiddin Arabî", *IA*, VIII, 535-555; L. Masignon, "Tasavvuf", *IA*, XII/1, s. 26-31; A. H. Armstrong, "Apollonius of Tyana", *EBr*, II, 123; M. Plessner, "Balînûs", *El²* (İng.), I, 994-995; M. E. Reesor, "Stoics", *EAm*, XXV, 665-668; G. L. Carey, "Apollonius of Tyana", *The New International Dictionary of the Christian Church*, Michigan 1974, s. 57; "Apollonios (Tyanalı)", *Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi*, İstanbul 1983, I, 368-369.

SARGON ERDEM

A POSTERİORİ

(bk. BA'Dİ).

A PRİORİ

(bk. KABLİ).

AR

(bk. HAYÂ).

A'RÂB

(الأعراب)

Çölde konar göçer olarak yaşayan Araplar, bedevîler.

Kur'an-ı Kerim'de on yerde (et-Tevbe 9/90, 97-99, 101, 120; el-Ahzâb 33/20; el-Feth 48/11, 16; el-Hucurât 48/14) geçen bu kelimeye hadislerde de sıkça rastlanmaktadır. Arab kelimesi bir ırkın ismi olmakla beraber bu ırkın köy ve şehirlerde yaşayanlarına *arab*, çölde (bâdiye) yaşayanlarına ise *a'râb* (bedevî) denir.

Arap dil âlimi Sibeveyhi, a'râb kelimesinin tekilî olmadığından nisbet halinin a'râbî şeklinde kullanıldığını söyler ki bu durumda o gruba mensup bir tek kişiyi de ifade eder. İbn Manzûr bu görüşü naklettikten sonra fasih kullanışta a'râbin çoğulunun e'arîb olduğunu kaydeder. Yine İbn Manzûr'a göre, daha önce çölde yaşamış olsalar bile, köy ve şehirlerde yerleşmiş oldukları için muhacir ve ensardan olan sahâbîlere a'râb denilemez; gerçek a'râbîler de (bedevîler) zaman zaman ihtiyaçları için şehre in-seler dahi çöllerdeki vahaları yurt edindiklerinden ve çadırlarda yaşamaya alışkın olduklarından a'râbî vasfından kurtulamazlar (geniş bilgi için bk. BEDEVÎ).

Mekke'nin fethinden önce, Medine'ye hicret etmenin farz olduğu ilk dönemlerde muhacirler savaşta katılmasıyla bile zekât, ganimet ve fey*den pay alıyorlardı. Çölde yaşayan bedevîler ise ancak savaşa katıldıkları zaman ganimete hak kazanırlardı. Ayrıca cihad ve umumi seferberlik halinde muhacirler savaşta katılmakla mükellefîler; bunlar yerterli olduğu sürece bedevîlerin savaşta katılma mecburiyeti yoktu.

A'râb kelimesinin Kur'an-ı Kerim'de pek çok yerdeki kullanımının zihinlerde bıraktığı imaj cahil, görgüsüz, katı ve inatçı insan tipidir. Medenî ve içtimâî hayatın gereklerinden habersiz, usul ve nizam tanımayan tutum ve davranış sahiplerini ifade eden bu kelime, genel olarak Allah ve Resulü'nün hoşnut kalma-dığı kişi ve toplumlara alem olmuştur. İlgili âyetlerden anlaşıldığına göre, bedevîlerin Hz. Peygamber ve İslâm'a karşı tavırları hemen her zaman kendi menfaatlerini gözetme esasına dayalı olmuştur. Bunlar önceleri Arabistan yarımadasındaki nüfuzu sebebiyle Kureyş'in yanında yer almışlar, daha sonra İslâm'a temayülleri ise genellikle menfaatleri doğrultusunda gerçekleşmiş ve görünüşte kalmıştır. Diğer taraftan bedevîlerin hayat tarzları gereği müslümanlarla fazla temasta bulunmamaları ve Resûlullah'ın sohbetinden uzak kalmaları da onların İslâm'ı anlama ve yaşamaları hususunda aleyhlerine bir durum doğurmuştur. Bununla beraber Kur'an-ı Kerim'de, iman edip de hayırlı işlere yardımcı olan bedevîlerden övgüyle bahsedilmiştir (bk. et-Tevbe 9/99).

Fıkıh âlimleri cehaletleri, sünnet ve âdâba yabancıkları sebebiyle namazda a'râbiye uymanın mekruh olduğunu söylemişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Cevherî, *eş-Sihâh*, "Arab" md.; Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "Arab" md.; Lisânü'l-'Arab, "Arab" md.; Kurtubî, *Tefsîr*, VIII, 232; Ahmet Özel, "Hicret'in Fikihî Yönü", *Diyanet Dergisi*, XIX/3, Ankara 1983, s. 31-32; Ömer Rıza Doğrul, "Â'râb", *İTA*, I, 457-459.

ORHAN KARMIŞ

ARABA

Başta Türkçe olmak üzere Arapça ve Farsça bazı kaynaklarda da geçen kelimenin menşei hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Türkçe'nin Âzerî, Kaçar, Çağatay lehçelerinde de aynı şekilde kullanılan bu kelime, küçük telaffuz farklarıyla Balkan ve Slav dillerine de geçmiştir. Şekli ve kullanış tarzı büyük değişikliklere uğramakla birlikte araba çok eski çağlardan beri çeşitli memleketlerde bilinmektedir. Bu arada Türk-

Saray için yapılacak üç arabanın malzemesiyle ilgili bir telhis (BTDD, III/16, s. 35)

